

Molla Çäklini ýatlap...

Category: Aýdym-saz sungaty, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Molla Çäklini ýatlap... MOLLA ÇÄKLINI ÝATLAP...

Yaşadyk. İşledik. Gördük. Gojaldyk. Köp wakalaryň şaýady bolduk. Döwürleriň inim-çykymlaryny, ýagşylary ýatlamaga ýaşymız ýetmäni duranok. «Ýagşynyň ýagşysyny aýt, abraýy artsyna» uýup, öñki-soñky ilhalar şahsyétler hakynda yzygiderli makala ýazmaklyk adata öwrüldi. Bu ýagşylygyň, sogabyň alamaty. Abraý dirä-de, ýalançydan ötenlere-de gerek. «Adam gezmez, at gezerleri». Adam pahyr kazasy dolsa, amanadyny tabşyrmaly bolýar. Ýagşy kişiniň ady il arasynda ömürlik gezýär, ruhy baky ýasaýar.

Gadymy pederlerimiz: «Alym bolmak aňsat, adam bolmak kyn» diýipdirler. Bu pähimiň aňyrsynda örän tereň manyly pikir ýatyr. «Yhlas bilen aglasaň, sokur gözden ýaş çykarlary», adam zehinini, ukybyny, zähmetini alymlyk derejesine ugrukdyryp, maksadyny bir düwünçege düwse, alym bolup biler. Adam bolma – juda kyn. Ömründe bir adamyň göwnüne degmeli däl. Adam bolmak

үçin, birinjiden, Allatagalanyň beren nusgalyk gylyk-häsiýeti gerek. Ýaradan adamzada gylygyň ýagşysyny-da berýär, ýamanynyda. «Hudaý beren gylyk Hudaý alanda galar» diýen çaklama muňa tysal bolup biler.

Ikinjiden, adam bolmak üçin sadalyk, akgöwünlilik, sahawatlylyk, dogry sözlilik bileb bir hatarda ynsap, iman, lebiz-wada, giň göwünlilik zerur.

«Ýagşylyga ýagşylyk, her kişiniň işidir, ýamanlyga – ýagşylyk är kişiniň işidir» ýa-da «Daş bilen urany aş bilen ur» ýaly nakylarda giň göwünli, geçirimli bolmak ündelýär.

Adam bolmaklyk ömür bilen dalaşýar. Molla Çäkli hakyky adamdy. Açyk göwünlidi, geçirimli, sadady, öýke-kinesi bolmazdy. «Dil – ýüregiň açary» diýilişi ýaly, süýji dili ýüreginiň pækdiginden habar berer durardy.

Molla Çäkliniň başga bagşylara meñzemeýän ýoly, heňi, labzy bardy. Öň eşidilmedik «Bagty han», «Keýki han», «Eneş», «Har etmen», «Balam», «Ýagma, bulut» ýaly ençeme aýdymalary dünýä inderdi. Aýdymalaryň namalaryny il arasyndan toplady, ýat tutdy, özbuluşly heňe getirip, halka paýlady. Türkmen aýdym-sazynyň ösmegine özbuluşly, äpet, mizemez, baky goşandyny goşdy. Ýitmez yz galdyrды. Aýdym-saz hazynasyny galňatdy. Molla neressäniň kakuwly eli, ýüwrük barmaklary Hudaý tarapyndan ýörite dutar çalmak üçin berlen ýalydy. Barmaklarynyň dutaryň perdelerjnj yzarlap aşak-ýokary inip-çykymy geň galdyrardy. Bir gezek Molla Çäklini okyjylar köpcüligine giňden tanyşdyrmak maksady bilen, Gazanjya bardym. Ilki bilen, manyly ömrüni aýdym-saz bagş eden, ene ýyl ansamblıň çeper ýolbaçcysy bolup işlän ezber gyjakçy Güýç Nurýagdyýew bilen söhbetdeş boldum. Bular 1956-njy ýilda içgin tanyşyarlar. Şol ýilda Molla Çäkli ansamblıň agzasyna goşulýar. Ol işiniň daşyndan Soltan Atanepesowyň şägirdi bolýar. Şol wagt Molla oglantak bolsa-da, aýdym-sazdan paýyny alan bagşydy. Şol ýıldan başlap Güýç Molla Çäkloniň gyjakçysy bolup, olar baýramçylyk günlerinde, toýlarda toý märekesine heziller berýärler.

– Molla neressäniň eli çendenaşa ýüwrükdi. O ýyllar Mylly aganyň sazlary säher bilen radioda ýaňlanardy. Haýsy saz bolsun, birki gezek diňlese bolanydy. Derrew öwrenerdi. Onuň öwrenen sazyny bilelikde çalardyk. Aýdym-saza durkumyz bilen ulaşdyk. 1966-njy ýilda Aşgabatda «Eneş», «Bagty han», «Ýagma, bulut», «Balam» diýen aýdymalary ýazga berdik – diýip, Güýç

Nurýagdyýew sözünü dowam etdirdi. Bular işiň daşyndan, Aşgabatdaky medeni-aň bilim tehnikumyna gaýybana girip, 1967-nji ýylда tamallaýar.

Molla Çäkliýewiň özüne, aýdymalaryna sarpa goýyan okyjylar onuň ömür beýany bilen tanyşmak isleýändir diýen pikire uýup, şu makalanyň başyny çatmagy niýet edindim.

Isgender stansiýasynyň çak gaýrasynda çenek bilen 30 km daşlykda Hydry gören gumuň günortasynda **Ok** diýen oba bar. Şol obada Molla Çäkliýew 1933-nji ýylyň 21-nji fewralynda dünýä inýär. Çaga wagtynda ene-atanyň mährinden mahrum bolýar. Agasy Taňryberdi ekläp-saklaýar. Ol ikinji jahan urşuna gidip gaýdyp gelmeýär. Oňşuk agasy Amangeldiniň, ejekesi Akbäbegiň gerdenine düşýär.

Ikinji jahan urşunyň ilkinji ýyllarynda Okdaky oba demirýoluň golaýlaryna götürülip getirilýär. Köp hojalyklar oňşugy geçjek ýerlere çekilýärler. Soň-soňlar Mollany ykbal Gumdag şäherinden çykarýar. Ejekesi Akbäbegiň elinde gezýär. Şol şäheriň 1-nji orta mekdebini 1954-nji ýylда tamallaýar. Az wagt mugallymçylyk kärinde işleýär. Soňra Gazanjyk şäherine gaýdyp gelýär. Agasy Amangeldiniň, ýeňnesi Mawynyň öýünde bolýar. Haly artelinde buhgalter, kolhozara gurluşyk edarasunda sklad müdiri, medeniýet öýünde zähmet çekýär. Aýdym-sazyň ýoluna ymykly gadam basýar. Gadamýň bady 1977-nji ýyla çenli dowam edýär. Şol ýylyň 5-nji sentýabrynda jan saglygynyň ýaramazlygy zerarly zähmet inwalidiň 2-nji gruppasy berilýär. İşden sowulýar. Yöne aýdym-saza bagry badaşanlygy üçin elinden dutaryny düşürmedi. Toý-tomaşada iline heziller berdi. Birnäçe aýdymalaryny ýazga geçirdi. Molla Çäkliniň ýoly, heňi, labzy dowam etdi. Ol öýken keseline ýolugypdy. Nähoşlugyna garamazdan, gum içlerinde, dag jülgelerinde ýaşalýan obalara baryp, aýdym aýdyp, ýasaýjylaryň gulaklarynyň posuny açýardy. Iň soňky aýdym aýdan ýeri – gum bilen gyryň seleşýän ýerindäki Burgun diýen obada aýdym aýdyp gutaran soň, 1989-nji ýylyň fewral aýynda amanadyny tabşyrdu. Onuň jesedi Gazanjyk şäheriniň demirgazygynda gara ýoluň ýakasynda «Gaýyp öwlüýäde» ýatyr. Onuň tanyş-bilişleri, dogan-garyndaşlary Molla neressäni ýatlaýarlar.

Il-günüň göwün taryny awlaýan şahyrdyr bagşynyň ýa-da watan üçin janyny gurban eden ýaş ýigitleriň ömür tanapy ir kesilende: «Uçup gitdi Horasanyň durnasy» diýip gynanylýar. Öňler durnalaryň hatary kerwen gurap, sähralarymyza,

jülgelerimize, arkaja gelip gonardylar. Meýdanyň dürli-dürli otlaryny çokardylar. Hezil edip iýerdiler. Dähedem-dessemläp, uzyn injikli aýaklary howlukman gadam urýardy. Ol durnalar gözden gaýyp boldy. Ýöne olaryň sesleri gulagymyzdan gidenok. Molla neresse-de şol durnalar ýaly uçup gitdi. Ony ýatlanyňda tirsegine daýanyp ruhy «Eneş», «Bagty han», «Har etmen», «Ýagma bulut» ýaly aýdymalary aýdyp berjek ýaly göwnüňe gelýär. Onuň aýdymalary radio hazynasynda saklanýar. Aram-aram onuň aýdymalaryny hezil edip diňleýärис. Munuň belli bahasy ýok. Ogul-gyzlarynyň, dogan-garyndaşlarynyň göwünlerine teselli berýär. Radionyň üsti bilen ýaş bagşylarymyz Molla Çäkliniň aýdymalaryny öwrenýärler. Telewizoryň, radionyň üsti bilen halkemyza eşitdirýärler. Molla neresse ýureklerde ýasaýar, ýaşar.

Aýdym-sazymya aýratyn üns berilýän şu döwürde aýatdaky atly bagşylarymyz bilen bir hatarda il-gününe hyzmat edip, ýagty jahandan öten bagşylara-da hormatly atlar dakylip durulýar. Molla Çäklä-de mynasyp at dakylsa, türkmen ili begenerdi.

Tatar ÜÝŞMEKOW. Aýdym-saz sungaty